

Tiede, teknologia ja asiantuntijuus julkisuudessa

Työryhmän vetäjät

Esa Väliverronen, Helsingin yliopisto

Elina Uutela, Helsingin yliopisto

Työryhmä kokoontuu tilassa **D13**

pe 12.4. klo 14.45–16.15

Viljami Vaarala: *"Kummallinen akateeminen höpötys mediassa": Journalismin ja akatemian tiedollinen haastaminen suomalaisissa Youtube-podcasteissa*

Veera Kangaspunta: *Kamppailu metsästä. Tarkastelun kohteena verkkovälitteinen julkinen kansalaiskeskustelu metsästä ja metsäkeskustelun asiantuntijuudesta*

Esa Väliverronen: *Miten asiantuntijoita ja asiantuntijuutta arvioidaan?*

Salla Tuomola: *Puhdasta informaatiota, kriittisiä ääniä vai yksilöllistä voimaantumista - Tiedon diskurssit koronauutisten käytössä ja merkityksellistämässä*

pe 12.4. klo 16.30–18.00

Marko Ampuja: *Episteemiset järjestykset ja episteemisten instituutioiden kriisiytyminen Suomessa*

Timo Harjuniemi: *Ekonomistin työn medioituminen: suomalaisten ekonomistien mediasuhteesta*

Elina Uutela: *Lääkärit Instagramissa: asiantuntijoiden rajatyö uusissa mediaympäristöissä*

la 13.4. klo 9.00–10.30

Mikko Hautakangas: *Sovittelujournalismi tiedeviestinnän ja asiantuntijoiden tukena*

Marjo Honkaranta: *Tiedeviestintä tutkimusverkostoissa*

Salla Kässi: *Mihin tiedeviestijää tarvitaan? Tiedeviestinnän asiantuntijoiden ja viestintäpäälliköiden ammatillinen itseymmärrys subjektiasemina tieteestä viestivissä organisaatioissa*

Sanna Kivimäki: *Tiedeviestinnän haasteita pienillä kielialueilla; esimerkkinä Suomi ja Viro*

Työryhmäabstraktit

Marko Ampuja, Helsingin yliopisto

Episteemiset järjestykset ja episteemisten instituutioiden kriisiytyminen Suomessa

Kansalaisten demokraattinen episteeminen kapasiteetti riippuu heidän kyvystään saada luotettavaa tietoa ja kehittää ymmärrystään maailmasta tavoilla, jotka antavat heille valmiuksia osallistua politiikkaan ja julkiseen elämään. Episteemiset instituutiot, kuten korkeakoulut, kansansivistyslaitokset ja media ovat ratkaisevia näiden episteemisten resurssien tuottamisessa.

Episteemiset instituutiot ja asiantuntijat ympäri länsimaita ovat kuitenkin viime aikoina kohdanneet yhä voimakkaampaa julkista arvostelua ja hyökkäyksiä, joiden poliittisena tarkoituksena on heikentää kansalaisten luottamusta niihin. Pohdin tässä esityksessä syitä sille, miksi episteemiset instituutiot ovat joutuneet poliittisten sekä eri yhteiskunnallisten mahtien asettamien lisääntyvien paineiden alaisiksi.

Jäsenän tätä kehitystä "episteemisen järjestyksen" käsitteen avulla. Käyn aluksi läpi Suomessa vallinneiden episteemisten järjestysten historiaa 1800-luvulta nykypäivään. Tarkasteluni kohdistuu pääasiassa kahteen keskeiseen episteemiseen instituutioon: yliopistoihin sekä julkisen palvelun mediaan (Yleisradioon).

Tämän jälkeen tarkastelen yllä mainittuja kriisitendenssejä. Erityisesti vuoden 2008 globaalien finanssikriisin jälkeen niillä on ollut Suomen kontekstissa neljä ulottuvuutta: 1) Poliittinen: episteemisiltä instituutioilta ja asiantuntijoilta edellytetään kykyä tarjota ratkaisuja nykyisiin ongelmiin (sosiaaliset, ekologiset, jne.) samalla kun niiltä on viety resursseja. 2) Taloudellinen: episteemisten instituutioiden on tuettava yhä enemmän taloudellista kilpailukykyä. 3) Kulttuurinen: erityisesti lisääntynyt kritiikki, joka kohdistuu länsimaissa perinteisesti vaalittuihin episteemisiin ideaaleihin. 4) Teknis-taloudellinen: digitaalisten alustayritysten valta kerätä ja jakaa dataa tavoilla, jotka eivät ole läpinäkyviä ja jotka auttavat levittämään disinformaatiota ja muita "episteemisen vastatiedon" muotoja, mikä uhkaa vakiintuneita episteemisiä auktoriteetteja.

Kaikki nämä kehityskulut ovat pakottaneet episteemiset instituutiot asemaan, jossa niiden kyky toteuttaa eri demokraattisia tehtäviään julkisesti legitimiällä tavalla on aiempaa haastavampaa. Esitykseni lopussa esitän sosiologisia huomioita siitä, miksi mainitut kriisitendenssit ovat voimistuneet nykyisessä poliittisessä suhdanteessa.

Timo Harjuniemi, Helsingin yliopisto

Ekonomistin työn medioituminen: suomalaisten ekonomistien mediasuhteesta

Tarkastelen esityksessäni, millainen on suomalaisten ekonomistien suhde mediajulkisuuteen. Kysyn, miksi ekonomisti esiintyy mediassa, miten ekonomistit pyrkivät hankkimaan medianäkyvyyttä ja millaisia eroja erilaisissa tehtävissä toimivien ekonomistien mediasuhteissa on. Teoreettisesti esitys nojaa asiantuntijuuden medioitumista käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen ja empiirisesti 17:ään mediajulkisuudessa esiintyvän ekonomistin teemahaastatteluun. Haastatteluaineiston perusteella mediajulkisuudessa esiintyminen on keskeinen osa eritoten pankki- ja etujärjestöekonomistien toimenkuvaa. Mediajulkisuudessa edistetään politiikkatavoitteita ja hankitaan näkyvyyttä työnantajalle. Ekonomistit työskentelevät tiiviisti organisaatioidensa viestintäammattilaisten kanssa ja pyrkivät vakiinnuttamaan paikkansa talouden rutiinikommentaattoreina, joiden puoleen toimittajien on helppo kääntyä. Yliopistolla tai esimerkiksi ministeriössä työskentelevän ekonomistin mediasuhde on usein pidättyväisempi, kun mediatyön osuus päivittäisestä toimenkuvasta on vaatimattomampi. Medianäkyvyyden tavoittelu on silti keskeinen osa erilaisissa tehtävissä työskentelevien ekonomistien arkea.

Mikko Hautakangas, Tampereen yliopisto

Sovittelujournalismi tiedeviestinnän ja asiantuntijoiden tukena

”Me ollaan pulassa julkisuuden kanssa”, tiivistä Luonnonvarakeskuksen johtava tutkija Perttu Virkajärvi tutkimusryhmänsä kokemukset keväällä 2023 ehdottaessaan yhteistyötä sovittelujournalismin tutkijoiden kanssa. Virkajärvi johtaa Luken Maaningan tutkimusinfrastruktuurissa tehtävää nurmiviljelyn tyyppipäästöjen tutkimusta, jonka tavoitteena on kehittää viljelymenetelmiä, jotka tehostaisivat tyyppikiertoa ja pienentäisivät tyyppipäästöjä.

Turhautunut hämmennys ja huoli on tuttua luonnonvara-aiheiden tutkijoille, onpa tutkimuskohteena suurpedot, metsätalous tai ruoantuotannon ympäristövaikutukset. Erityisesti sosiaalisessa mediassa näiden aiheiden tutkijoita syytetään usein politisoitumisesta ja tulosten tarkoitushakuisuudesta. Kuitenkin tutkijoiden omien kokemusten mukaan myös journalistiset mediat voivat lisätä jännitteitä virheellisillä tai vajaille tulkinnoilla tutkimusten tavoitteista tai tuloksista. Samalla nämä mediat itse leimautuvat helposti puolueellisiksi osapuoliksi luonnonvara-aiheisiin liittyvissä kiistoissa.

Tampereen yliopistossa on kehitetty ja tutkittu sovittelujournalismin käsitettä ja menetelmiä vuodesta 2016 saakka (Hautakangas & Ahva 2018a). Tässä toimintatutkimuksessa tehtyjen kokeilujen ja niihin osallistuneiden toimittajien kautta on käynyt selväksi, että monet toimittajat kalpaavat uusia keinoja nimenomaan luonnonvara-aiheiden käsittelyn tueksi (Hautakangas & Ahva 2018b). Toimittajien lisäksi myös esimerkiksi Luonnonvarakeskuksessa työskentelevät tutkijat ja viestinnän ammattilaiset ovat olleet hyvin kiinnostuneita sovittelujournalismia koskevista tutkimustuloksista ja nähneet sovittelun menetelmien soveltamisen potentiaalin oman tutkimus- ja tiedeviestintänsä tukena.

Maaliskuussa 2024 käynnistyy Perttu Virkajärven johtama tutkimushanke ”Typen hyväksikäytön tehostaminen nautakarjatuotannossa”. Yhtenä työpaketina hankkeessa on Tampereen yliopiston Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunnassa toteutettava sovittelujournalistinen toimintatutkimus.

Tässä MEVI-päivien esitelmässä kuvataan ensin tutkimushankkeen taustoja ja Luonnonvarakeskuksen ja sovittelujournalismin tutkijoiden välistä yhteistyötä tutkimusintressien yhteensovittamisessa. Lisäksi esitellään tutkimuksen suunnitelma ja tavoitteet: keväällä 2024 haastatellaan Luonnonvarakeskuksen tutkijoita, tehdään sisällönanalyysiä relevantiksi tunnistetuista journalistisista julkaisuista ja suunnitellaan journalistisia ja tiedeviestinnällisiä kokeiluja. Näin selvitetään, mitä oikeastaan tarkoittaa ”olla pulassa julkisuuden kanssa” - ja voivatko sovittelujournalismin keinot auttaa pois tuosta pulasta.

Viitteet:

Hautakangas Mikko & Ahva, Laura (2018a): ”Introducing a New Form of Socially Responsible Journalism: Experiences from the Conciliatory Journalism Project”. *Journalism Practice*, Vol. 12(6), 730-746.

Hautakangas, Mikko & Ahva, Laura (2018b): ”Sovittelujournalismi toi vegaanin ja viljelijän yhteen”. Teoksessa Ville Lähde & Johanna Vehkoo (toim.): *Jakautuuko Suomi? Eriarvoisuus tutkijoiden, toimittajien ja taiteilijoiden silmin*. Helsinki: Into Kustannus.

Marjo Honkaranta, Vaasan yliopisto

Tiedeviestintä tutkimusverkostoissa

Tutkimushankkeiden vaikuttavuutta rakennetaan korkeatasoisella tutkimustyöllä ja laadukkaalla tiedeviestinnällä sekä vuorovaikutuksella. Kun tutkimusta tehdään ja siitä viestitään useamman kuin yhden organisaation yhteistyönä, on toimintaa välttämätöntä organisoida yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tutkimuksessani tarkastelen tiedeviestintää strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittaman yhteiskunnallisesti merkittävän tutkimuksen kontekstissa. Tutkimukseni tuottaa uutta tietoa siitä, millaista yhteistyötä strategisen tutkimuksen hankkeet tekevät tutkimusohjelmatasolla pyrkiessään saavuttamaan omia ja yhteisiä vaikuttavuustavoitteitaan.

Tutkimukseni paikkaa tiedeviestinnän kentällä olevaa aukkoa: kilpaillun tutkimusrahoituksen tiedeviestintävaikutusten tutkimus on hiljattain nostettu kansainvälisesti yhdeksi keskeisistä tiedeviestinnän tutkimusalan puutteista (Koivumäki 2021). Tutkimukseni syventää ymmärrystä siitä,

miten tutkimusohjelmien vuorovaikutustyö ohjelmaan kuuluvien tutkimuskonsortioiden välisenä ja yhteisenä toimintana organisoituu.

Esityksessäni esittelen työn alla olevaa ensimmäistä artikkeliani, jossa luodaan katsaus tutkimusverkostojen organisoitumiseen ja tiedeviestintään.

Veera Kangaspunta, Vaasan yliopisto

Kamppailu metsästä. Tarkastelun kohteena verkkovälitteinen julkinen kansalaiskeskustelu metsästä ja metsäkeskustelun asiantuntijuudesta

Suomalaisessa julkisessa keskustelussa metsästä ja metsistä asettuvat karkeasti yleistettynä vastakkain metsien taloudellinen hyödyntäminen ja metsien suojelu. Näkökulmat keräävät taakseen erilaisia toimijoita ja tahoja. Yhteen ääripäähän asettuvat tutusti esimerkiksi metsäyhtiöt, toiseen luonnonsuojelijat. Välimaastossa yrittävät taiteilla tutkijat ja asiantuntijat, eli ne, jotka määrittelevät sen, mitä tiedämme metsistä, sekä viranomaiset ja poliittiset päättäjät eli ne, jotka päättävät, miten metsiin virallisesti suhtaudutaan ja miten metsiä lain mukaan kohdellaan. Kaikilla metsäkeskustelun toimijoilla on oma julkinen roolinsa, joka tarjoaa niille mahdollisuuden käyttää ääntään julkisessa keskustelussa. (Ks. lisää esim. Joutsenvirta 2006). Maria Joutsenvirran (2006) mukaan tässä suomalaisessa metsäkeskustelussa on kyse ennen kaikkea asiantuntijuuteen liittyvästä kiistasta. Keskusteluun osallistuvat tahot pyrkivät erilaisin keinoin tuottamaan omaa asiantuntijuuttaan ja väheksymään tai mitätöimään muiden asiantuntijuutta (ks. myös Kangaspunta 2018).

Vaikka julkisessa metsäkeskustelussa ääneen pääsevät usein tietyt tahot – alan toimijat, asiantuntijat, viranomaiset ja luonnonsuojelujärjestöt (esim. Joutsenvirta 2006) – keskustelua metsästä käydään kuitenkin myös muualla. Tutkimushanke lähtee oletuksesta, että tällä taustakeskustelulla on merkittävä ja yhä kasvava vaikutus sille, miten niin sanotun virallisen metsäkeskustelun jakolinjat liikkuvat. Tutkimuksessani huomio kiinnittyy julkiseen ja puolijulkiseen kansalaiskeskusteluun, jota suomalaiset käyvät verkkovälitteisesti. Näissä keskusteluissa ääneen pääsevät oletettavasti sellaiset tahot, jotka eivät välttämättä osallistu viralliseen metsäkeskusteluun tai joiden rooli keskustelussa on rajattu tiukasti (ks. lisää esim. Kangaspunta 2018). Verkkovälitteisissä keskusteluissa kantaa ottavat esimerkiksi yksittäiset metsänomistajat, luonnossa liikkujat, luonnonsuojeluaktiivit ja ylipäätään ne, joilla on metsään erityinen ja tietynlainen suhde. Kiinnostavaa on, että alustavien tarkastelujen perusteella näissäkin keskusteluissa näytetään vetoavan usein tiettyjen (virallisten) tahojen asiantuntijuuteen. Vaikuttaakin siltä, että myös verkkovälitteisistä kansalaiskeskusteluista muodostuu asiantuntijuuteen liittyvä kiista (vrt. Joutsenvirta 2006).

Nämä lähtökohdat huomioiden tutkimushanke pyrkii tarttumaan kysymyksiin siitä, millaisia erilaisia asiantuntijatahoja sekä virallisia ja epävirallisia lähteitä käyttäjät metsäkeskusteluissa hyödyntävät, mihin tämä tulkittu asiantuntijuus perustuu sekä miten asiantuntijuutta ja luotettavuutta keskusteluissa tuotetaan. Tarkastelussa on edelleen se, miksi tiettyjen tahojen asiantuntijuus koetaan kyseenalaiseksi ja miten asiantuntijuutta ja luotettavuutta mahdollisesti pyritään kyseenalaistamaan.

Sanna Kivimäki, Tampereen yliopisto

Tiedeviestinnän haasteita pienillä kielialueilla; esimerkkinä Suomi ja Viro

Tiedeviestintä ei tapahdu koskaan tyhjiössä, vaan sen käytännöt ovat vahvasti yhteiskunnallisen ja kulttuurisen kontekstin muovaamia. Ymmärrys tieteen arvioista, tieteen vapaudesta ja sananvapaudesta, koulutusjärjestelmät, informaatiopalvelut ja media muokkaavat sitä maastoa, johon tiedeviestinnän käytänteet kussakin maassa asettuvat. (esim. Gascoigne et al. 2020, Schiele et al. 2012). Etenkin pienissä maissa tieteet, niiden historia ja instituutiot ovat usein merkittäviä tekijöitä myös kansallisen itseymmärryksen rakennusaineina.

Tieteessä ja tiedeviestinnässä käytetyillä kielillä on keskeinen rooli tieteen rakentumisessa osaksi kansallisuutta ja kansalaisuuksia. Jos tiedeviestintä ymmärretään tieteen kielen kääntämiseksi yhteiskuntaa varten (esim. Davies & Horst, 2016) tai yleistajuistamiseksi (esim. Strellman & Vaattovaara 2013), hämmästyttävään vähän on reflektoitu tässä viestinnässä käytettyjen kielten (kuten suomen, viron tai englannin) merkitystä näissä prosesseissa.

Kielillä on väliä, muillekin kuin kieli- ja käännöstieteilijöille. Ensinnäkin, yleinen ymmärrys tieteestä on sidoksissa käytettyyn kieleen. Monen muun kielen tavoin suomen ”tiede” ja viron ”teadus” viittaavat laajalti kaikkiin akateemisiin tutkimusaloihin, kun taas tieteen kielenä dominoivan englannin ”science” on kaventunut viittaamaan lähinnä STEM-aloihin. Toisekseen, Suomen ja Viron kaltaisilla pienillä kielialueilla kysymykset tieteen kielistä niin julkaisuissa, koulutuksessa kuin tiedeviestinnän käytänteistä ovat olennaisia, mutta myös jännitteisiä. Pienillä kielillä toimivien on ratkaistava, keskittyäkö kansainväliseen (eli englanninkieliseen) julkaisemiseen vaiko kotimaisilla kielillä toimimiseen. Myös tieteenalat toimivat perinteisesti eri kielillä; kotimaisilla kielillä toimiminen on tyypillistä esimerkiksi kasvatus- ja historiatieteille. Tutkimustulosten saatavuutta kansallisilla kielillä arvostetaan ja tutkimukseen perustuvaa hyvää koulutusta pidetään pienten maiden einehtona. Kolmanneksi, Suomessa ja Virossa, kuten useassa muussakin maassa, asuu väkilukuun (Suomi 5,5 milj., Viro 1,3 milj.) nähden suuria vieraskielisten ryhmiä, joiden osa tiedeviestinnän käytänteissä on epäselvä.

Paperissamme analysoimme kielten ja kielipoliitikan roolia suomalaissa ja virolaisissa tiedeviestinnän käytänteissä. Teoreettinen taustamme on kulttuurintutkimuksessa, joka painottaa tiedeviestinnän merkitystä esimerkiksi identiteettien ja kansalaisuuksien rakentamisessa. Tiedeviestintä nähdään ennen kaikkea merkityksiä tuottavana, luovana ja vaihtava toimintana, joka tapahtuu tietystä ajallisesta ja paikallisesta kontekstista, erilaisiin tietämisen käytänteisiin ja niihin liittyviin jännitteisiin kiinnittyen (Davies & Horst, 2016). Tieteen universaaleista ihanteista huolimatta tieteen kenttä ja tutkimuskulttuurit nähdään kontekstisidonnaisina, erilaisia kulttuureita, normeja ja arvoja noudattavina käytäntöyhteisöinä.

Lähteet:

Davies, S. R. & Horst, M. (2016). *Science Communication. Culture, Identity and Citizenship*. Palgrave McMillan.

Gascoigne, T., Schiele, B., Leach, J., Riedlinger, M., Lewenstein, B.V., Massarani, L., Broks, P. (Eds.). (2020) *Communicating Science: A Global Perspective*. ANU Press

Schiele, B., Claessens, M., Shi, S. (Eds.). (2012). *Science Communication in the World: Practices, Theories and Trends*. Springer Dordrecht

Strellman, U. & Vaattovaara, J. (2013) *Tieteen yleistajuistaminen*. Gaudeamus.

Salla Kässi, Helsingin yliopisto

Mihin tiedeviestijää tarvitaan? Tiedeviestinnän asiantuntijoiden ja viestintäpääliköiden ammatillinen itseymmärrys subjektiasemina tieteestä viestivissä organisaatioissa

Tiedeviestintä on ammattimaistunut. Tiedeviestinnän tutkimuksessa yhtenä muutostrendinä on tunnistettu tiedeviestinnän muuttuminen entistä eriytyvämmäksi ja ammattimaisemmaksi toiminnaksi, jota tiedeviestinnän asiantuntijoiden työ osaltaan ilmentää (mm. Davies & Horst 2016, Trench 2017).

Erilaisiin tiede- ja tutkimusorganisaatioihin palkatut viestinnän asiantuntijat viestivät tieteestä ja osallistuvat tieteen julkisuuden hallintaan päivittäin. Tiede- ja tutkimusorganisaatioissa työskenteleviä viestinnän asiantuntijoita on kuitenkin tutkittu varsin vähän: keitä he ovat, millä taustalla ja miksi se hakeutuvat työhön tieteen parissa, miten he ymmärtävät itse oman ammattinsa tarkoituksen ja mikä heitä yhdistää (esim. Fischer & Schmid-Petri 2023, Volk et al. 2023).

Tiedeviestinnän asiantuntijoiden tutkiminen on tärkeää, sillä heidän asemansa ja tehtävänsä tiede- ja tutkimusorganisaatioissa koetaan aiemman kirjallisuuden perusteella osin ristiriitaisesti (Autzen & Weitkamp 2019). Yhtäältä tiedeviestinnän ammattimaistuminen on nähty näissä organisaatioissa työnjakoa selkeyttävänä ja strategista toimintaa edistävänä muutoksena. Toisaalta kriittisimmissä puheenvuoroissa organisaatioiden viestintään sisäänkirjattu promootio-orientoituneisuus on tunnistettu uhkana tieteen ja tutkimuksen vapaudelle (Marcinkowski & Kohring 2014).

Tutkimuksessani vastaan tähän tiedon tarpeeseen empiirisen aineiston pohjalta. Selvitän, miten tiedeviestinnän asiantuntijat erilaisissa tiede- ja tutkimusorganisaatioissa rakentavat ammatillista itseymmärrystään haastattelupuheessa, kun he kertovat työstään ja itsestään ammatillisina.

Tutkimus, johon esitys pohjautuu, on ensimmäinen osa tiedeviestinnän professionalisoitumista käsittelevää väitöskirjaani.

Esityksessäni kerron ensimmäisistä havainnoistani väitöskirja-aineiston positiointianalysista. Tutkimuksessa käytetty aineisto koostuu erilaisissa tiede- ja tutkimusorganisaatioissa Suomessa työskentelevien 12 tiedeviestinnän asiantuntijan ja 12 viestintäpäällikön tai viestintää muuten strategisesti ohjaavan henkilön haastattelusta. Aineisto mahdollistaa näiden eri työtehtävissä toimivien ammattiryhmien näkökulmien vertailun.

Tutkimuksessa olen kiinnostunut siitä, miten professionalismin diskurssi (Evetts 2013) ilmenee tiedeviestinnän ammattilaisten puheessa subjektiasemina sekä niihin liitettyinä merkityksinä. Subjektiasemat ilmentävät työhön liittyviä oikeuksia, velvollisuuksia ja odotuksia (Harré & van Langenhove 1991; 1999). Analyysin perusteella tunnistan, miten tiedeviestinnän ammattilaiset näkevät oman asemansa suhteessa tutkijoihin, organisaation johtoon, kollegoihin, ammatillisiin verkostoihin sekä viestinnän sidos- ja kohderyhmiin. Alustavien tulosten perusteella on mahdollista arvioida ja tunnistaa mikä yhdistää tiedeviestinnän ammattilaisia ja miten he tulkitsevat työhönsä liittyviä ristiriitaisia kysymyksiä. Tulokset avaavat myös, miten nämä ammattilaiset ymmärtävät tiedeviestinnän toimintana.

Salla Tuomola, Tampereen yliopisto

Puhdasta informaatiota, kriittisiä ääniä vai yksilöllistä voimaantumista - Tiedon diskurssit koronauutisten käytössä ja merkityksellistämässä

Mediankäyttäjien episteeminen ymmärrys rakentuu luottamuksen ja uskottavuuden varaan ja vaikuttaa siihen, miten he navigoivat mediaympäristössä ja arvioivat uutisten tuottajien pätevyyttä ja uutisten totuudenmukaisuutta (Schwarzenegger ym., 2020). Kriisiaikoina luotettavan ja nopeasti saatavilla olevan tiedon tarve kasvaa äkisti, kuten saimme todeta COVID-19-pandemian aikaan. Tutkijoiden mukaan vähäinen luottamus mediaan ja tiedon etsiminen vaihtoehtoisista lähteistä voivat heikentää käsitystämme jaetusta todellisuudesta ja johtaa episteemiseen kriisiin (Andersen ym., 2021; Dahlgren, 2018). On siis olemassa riski, etteivät ihmiset ole enää samaa mieltä siitä, mitä luotettava tieto on (van Dalen, 2020) ja miten sitä tuotetaan, käytetään ja korjataan. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme epistemologisia perusteita, joiden nojalla suomalaiset mediankäyttäjät arvioivat tiedon luotettavuutta COVID-19-pandemiaan liittyen. Havainnoimme myös, mihin tarkoituksiin tietoa pandemiasta hankittiin ja käytettiin. Huomion kohteenaamme ovat tietoon liittyvät diskursiiviset käytännöt, joita mediankäyttäjät käyttivät etsiessään tietoa muun muassa koronaviruksesta, sen aiheuttamasta taudista, tartuntaluvuista, rajoituksista ja rokotuksista.

Väitämme, että informaation ja tiedon käyttämisen kannalta keskeinen kysymys on, miten tiedon episteeminen olemus määritellään, konstruoidaan ja tunnustetaan. Tietoon liittyviä diskursiivisia käytäntöjä tutkimalla pyrimme avaamaan sitä muutosta, joka tiedon episteemisessä ymmärtämisessä on käynnissä, mutta samalla sivuamme myös journalismin episteemisen auktoriteetin muutosta. Tällaisia diskursiivisia käytäntöjä voivat olla esimerkiksi mediankäyttäjien arviot siitä, millaiseen ja kenen tietoon kannattaa luottaa sekä lukuisat tavat ja tarkoitukset, joilla ja joihin he tietoa käyttävät.

Tutkimuksemme vastaa seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä epistemologisia perusteita mediankäyttäjät korostivat arvioidessaan COVID-19:een liittyvän tiedon luotettavuutta ja auktoriteettia?
2. Millaisia COVID-19-tietoon liittyviä diskursseja voidaan rakentaa mediankäyttäjien kertoman perusteella?

Tutkimusaineistomme koostuu 14 teemahaastattelusta, jotka toteutimme suomalaisille mediankäyttäjille. Aineistostamme tunnistimme useita tiedon diskursseja, joista analyysissamme esittelemme neljä keskeisintä: "Virallinen tieto on (riittävän) luotettavaa", "Virallinen tieto on vain tarinan yksi puoli", "Vaihtoehtoiset lähteet tarjoavat luotettavaa tietoa" ja "Tiedonhankintani palvelee omia tarkoituksiani". Väitämme, että erityisesti kriisiaikoina ihmisten odotukset ja arviointikriteerit luotettavasta tiedosta poikkeavat toisistaan. Korona-aikana tämä näkyi erilaisina tietoon liittyvinä diskursseina, joiden perusteella on havaittavissa myös muutos tiedon episteemisessä ymmärryksessä.

Elina Uutela, Helsingin yliopisto

Lääkärit Instagramissa: asiantuntijoiden rajatyö uusissa mediaympäristöissä

Mediaympäristön muutokset viime vuosikymmeninä ovat muokanneet tiedontuotannon, tiedon jakamisen ja tiedosta keskustelemisen tapoja. Terveiden ja hyvinvoinnin alalla nämä muutokset näkyvät myös lääkäreiden työssä paitsi potilaiden vahvistuneena tiedonetsintänä, myös verkossa kiertävänä misinformaationa ja disinformaationa. Monet lääkärit ovatkin alkaneet tuottaa sisältöä sosiaalisiin medioihin, joissa ihmiset viettävät aikaa, selaavat monipuolisesti tietoa eri aiheista ja seuraavat itseään kiinnostavia ihmisiä.

Sosiaalisen median alustat tarjoavat asiantuntijoille haasteita. Ne vaativat uusia viestinnän tapoja ja niissä asiantuntijat kilpailevat käyttäjien huomiosta paitsi muiden lääketieteen ammattilaisten, myös terveydestä kiinnostuneiden vaikuttajien, itseoppineiden asiantuntijoiden ja julkisuuden henkilöiden kanssa. Portinvartijaton media tarjoaa eri motiivein toimiville mahdollisuuksia asiantuntijoiden haastamiselle ja heidän rinnalleen nousemiselle. Käyttäjille voikin olla epäselvää, milloin sisältöä tuottaa lääketieteen ammattilainen, milloin alan aktiivinen seuraaja ja milloin yksityishenkilö.

Julkinen asiantuntijuus on kohdannut myös muita muutoksia. Asiantuntijoita on käytetty lähteinä myös journalismissa kasvavissa määrin, heidän näkemyksiään seurataan tarkasti ja heidän sanaansa luotetaan. Lisäksi asiantuntijuus ja tiede ovat – ainakin jossain määrin – medialisoituneet: median toimintalogiikka ja käytänteet ujuttautuvat muille yhteiskunnan osa-alueille.

Edellä mainitut kehityskulut alleviivaavat rajatyön (*boundary work*) merkitystä. Kun asiantuntijat astuvat uusille foorumeille, kuten sosiaaliseen mediaan, rajatyötä tehdään paitsi ammatillisten lähtökohtien ja alustan käytänteiden välillä, myös yksityisen ja ammatillisen sisällön välillä.

Tutkimme tässä tapauksessa lääkäreitä Instagramissa. Aineistomme koostuu Suomen 20 seuratuimman lääkärin Instagram-julkaisuista vuosilta 2020–2021 (n=2136). Analysoimme laadullisen sisällönanalyysin keinoin, miten lääkärit esittävät ja laajentavat lääketieteellistä asiantuntijuuttaan Instagramissa. Tarkastelemme tätä rajatyönä lääkäreiden henkilökohtaisen, ammatillisen ja promotionaalisen sisällön välillä. Esityksessäni avaan alustavia tuloksiamme.

Viljami Vaarala, Helsingin yliopisto

"Kummallinen akateeminen höpötys mediassa": Journalismien ja akatemian tiedollinen haastaminen suomalaisissa Youtube-podcasteissa

Digitaalisten alustojen nopea kehitys ja "tiedollinen kakofonia" on haastanut perinteiset länsimaisten demokratioiden tiedontuottajat (Dahlgren 2018, 25). Viimeaikainen tutkimus on kiinnittänyt erityistä huomiota verkkoympäristöjen "populistisiin" ja "uusiin epistemologioihin", joille on tyypillistä kansanomaisen maalaisjärjen korostaminen ja sivistyksen ihanteiden väheksyminen perinteisten tiedontuottajien kustannuksella (Dahlgren 2018; Ylä-Anttila 2018). Tämä paperi tarkastelee suomalaisissa Youtube-podcasteissa käytyä keskustelua journalismien ja akatemian tilasta sekä näiden instituutioiden tiedollista haastamista.

Paperissa tarkastellaan tiedollista haastamista kuudessa podcast-kanavassa, jotka ovat keskittyneet kommentoimaan ajankohtaisaiheita ja uutisia. Aineisto keskittyy tarkastelemaan podcast-keskusteluja, joissa journalismista, uutismediasta ja akatemiasta puhutaan samanaikaisesti tai ne rinnastetaan toisiinsa. Analyysi keskittyy erityisesti niin sanotun metajournalistisen diskurssin tunnistamiseen, jonka tarkoituksena on ymmärtää, miten journalismista luodaan merkityksiä myös profession ulkopuolella (Carlson 2016). Metajournalistisen diskurssin kautta tapahtuvaa tiedollista haastamista lähestytään jälkiperustaisen diskurssianalyysin (post-foundational discourse analysis, PDA) näkökulmasta, jossa keskeisenä tarkastelun kohteena ovat diskursiiviset artikulaatiot, joiden kautta luodaan identiteettejä ihmisille, ryhmille, ilmiöille ja asioille (Marttila 2016).

Tulokset osoittavat, että journalismi ja akatemia artikuloidaan Youtube-podcasteissa usein vastavuoroisina instituutioina ja koneistona, jossa vasemmistolaisista maailmankuvaa ja "höpötystä" tuottava akateeminen tutkimus ja yliopistot kouluttavat toimittajia, jotka puolestaan levittävät tätä

maailmankuvaa julkisen keskustelun kautta. Podcastaajat sen sijaan artikuloivat itsensä autenttisina ja rehellisinä toimijoina, joiden puhe on leikkaamatonta, suoraa, rationaalista ja kaikki näkökulmat sallivaa. Analyysin tulokset osoittavat, että Youtuben suomalaiset podcastit käyttävät populistisille oikeistoryhmille tyypillistä retoriikkaa ja edistävät "empiiris-positivistista" tietokäsitystä (Ylä-Anttila, 2018, 369). Tämä näkyy esimerkiksi humanististen yhteiskuntatieteiden väheksymisenä ja kovan luonnontieteen korostamisena esimerkiksi sukupuoleen liittyvissä teemoissa. Suomalainen Youtube-podcastaus voidaan nähdä siis jatkumona amerikkalaiselle vastajulkisuuden kehitykselle, jossa populistinen oikeisto haastaa perinteisiä tiedontuottajia luomalla ja vakinaistamalla omia tiedontuotannon muotojaan (Dahlgren 2018; Dowling et al. 2022).

Kirjallisuus

Carlson, M. (2016). Metajournalistic Discourse and the Meanings of Journalism: Definitional Control, Boundary Work, and Legitimation. *Communication Theory*, 26(4), 349–368. <https://doi.org/10.1111/comt.12088>

Dahlgren, P. (2018). Media, Knowledge and Trust: The Deepening Epistemic Crisis of Democracy. *Javnost*, 25(1–2), 20–27. <https://doi.org/10.1080/13183222.2018.1418819>

Dowling, D. O., Johnson, P. R., & Ekdale, B. (2022). Hijacking Journalism: Legitimacy and Metajournalistic Discourse in Right-Wing Podcasts. *Media and Communication*, 10(3), 17–27. <https://doi.org/10.17645/MAC.V10I3.5260>

Marttila, T. (2016). Post-foundational discourse analysis: From political difference to empirical research. In *Post-foundational discourse analysis: From political difference to empirical research*. Palgrave Macmillan.

Ylä-Anttila, T. (2018). Populist knowledge: 'Post-truth' repertoires of contesting epistemic authorities. *European Journal of Cultural and Political Sociology*, 5(4), 356–388. <https://doi.org/10.1080/23254823.2017.1414620>

Esa Välväverronen, Helsingin yliopisto

Miten asiantuntijoita ja asiantuntijuutta arvioidaan?

Eri puolilla Eurooppaa tehdyt mielipidetutkimukset osoittavat, että kansalaiset luottavat melko vahvasti tutkijoihin ja asiantuntijoihin. Toisaalta, samaan aikaan julkinen kritiikki asiantuntijoita ja asiantuntijalaitoksia kohtaan julkisessa keskustelussa, erityisesti sosiaalisessa mediassa, on tullut entistä näkyvämmäksi.

Aiemman tutkimuksen pohjalta tiedämme toistaiseksi melko vähän siitä, miten ihmiset ymmärtävät ja arvioivat asiantuntemusta eri yhteyksissä. Mielipidetutkimukset käsittelevät yleensä vain yleistä luottamusta instituutioita kohtaan.

Tämä esitys perustuu kahdentyyppisiin aineistoihin. Yhtäältä olemme tutkineet Mediating Expertise -hankkeessa yleisön asenteita asiantuntijoita ja pandemiapolitiikkaa kohtaan Suomessa. Näissä kyselyissä olemme myös selvittäneet sitä, millaista pätevyyttä suomalaiset asiantuntijoilta edellyttävät. Kvantitatiivisen aineiston lisäksi keräsimme vastauksia asiantuntemusta koskeviin avoimiin kysymyksiin. Lisäksi tutkimme Twitter-keskusteluja COVID-19-asiantuntemuksesta.

Tässä esityksessä peilaan aiempien tutkimusten tuloksia suhteessa viimeaikaiseen keskusteluun "asiantuntijuuden kriisistä" ja "tieteen politisoimisesta". Näyttää siltä, että Suomen kaltaisessa pohjoismaisessa korkean luottamuksen maassa pandemia on pikemminkin lisännyt kuin vähentänyt yleisön luottamusta asiantuntijoihin ja asiantuntijalaitoksiin. Tietojen lähempi tarkastelu kuitenkin paljastaa asenteiden polarisoitumisen. Kaikki eivät luota samalla tavoin tieteeseen ja asiantuntijoihin.